

ТДУ 581:1:581:143

ОМУӢЗИШИ ХУСУСИЯТҲОИ ФИЗИОЛОГИИ ТАРКИБОТИ СОХТОРИИ ҒАДУДИ ЗЕРИ МЕӢДАИ ГАВАЗНҲО ДАР ДАВРАИ ЭМБРИОНАЛИИ ОНТОГЕНЕЗ (шарҳи адабиёти илмӣ)

Фаридуни К.Р. – ассистенти ДМТ, Раҳматзода Н.Р.- д.и.б., профессор ДАТ ба номи Ш.Шохтемур,
Каримов А.И. - д.и.б., профессор, ДМТ

Калимаҳои асосӣ: организм, оҳу, хусусиятҳои биологӣ, намуд, физиология, концентратсия.

Муҳимияти масъала. Сиришти гавазнҳо дорои баъзе хусусиятҳои биологӣ мебошад, ки ба хусусияти маҳалли сукунати намуд ва физиологияи онҳо вобаста буда, он ба дар сиришти онҳо дар ғилзати ғайриоддӣ баланд чамъ гардидани моддаҳои фаъоли биологӣ мусоидат менамояд. Омӯзиши имкониятҳои мутобиқшавӣ дар шароитҳои биогеносензҳои табиӣ бо мақсади муайян сохтани технологияҳои муносиби ҳӯронидан, нигоҳубин ва истифодабарии ҳайвонот бо назардошти давраҳои синну солӣ ва мавсимӣ аҳамияти муҳими хочагидорӣ дорад [5,7].

Назми биологӣ дар ҳайвонот дар намуди ақсуламалҳои бешумори мутобиқшавӣ зоҳир мегарданд, ки тамоми системаҳои узвҳоро нисбат ба омилҳои давра ба давра ивазшавандаи муҳити беруна, фаро мегирад [6].

Дар раванди таҳавуллот дар ҳайвоноти зероилаи гавазнҳои асосӣ тағйиротҳои морфологию вазифавие ба амал омадаанд, ки ба сиришти онҳо имкон медиҳад, ки нисбат ба шароитҳои ғайриоддӣ табию чӯғрофии Тоҷикистон бомуваффақият мутобиқ шаванд. Дар таъмини имкониятҳои мутобиқшавии сиришти ҳайвонот ғадуди зери меъда дар фаъолияти узвҳои тарашшухот беруна ва дохилӣ нақши муҳим бозида, ба нигоҳдории доимияти муҳити дохилии сиришт (гомеостаз) мусоидат менамояд.

Дар адабиёти ба мо дастрасгардида маълумоти муфассале мавҷуданд, ки ба морфологияи ғадуди зери меъдаи ҳайвоноти кафшақунандаи хонагӣ ва ваҳшӣ тааллуқ дорад [2,4,5,7].

Новобаста ба ин, бисёр масъалаҳое, ки ба морфологияи намудӣ ва синну солии ғадуди зери меъдаи ҳайвоноти зероилаи гавазнҳои асосӣ тааллуқдошта то ҳол ба қадри кофӣ омӯхта нашудаанд. Дар ин маврид нақши асосиро физиология ва морфология, ки қонуниятҳои инкишофи фардии ҳайвонотро кушода медиҳанд. Морфология дар қатори аҳамияти назариявӣ доштани боз моҳияти калони амалӣ дорад, зеро он имкон медиҳад, ки раванди онтогенез идора карда шавад. Маълумотҳои сахҳ дар бораи хусусиятҳои морфологию вазифавии ғадуди зери меъда дар чанбаҳои синну солӣ ва мавсимӣ вучуд надоранд, ҳамзамон ғадуди зери меъда яке аз узвҳои мебошад, ки бо равандҳои нисбатан фаъоли метаболитикӣ, ки ба истехсол ва такрористехсолкунии низомҳои ферментӣ равона гардидаанд, ба шумор меравад.

Дар ғадуди зери меъда сафеда нисбат ба чигар хеле зиёд ҳосил мегардад ва ин узв дар раванди ҳазми ҳӯрок вазифаҳои ҳаётан муҳимро бозида, дар раванди мутобиқшавии сиришти ҳайвонот нисбат ба ратсионҳои гуногуни ҳӯрокдихӣ таъсир мерасонад. Вобаста ба он, ки ғадуди зери меъда тарашшухоти дугонаро иҷро менамояд, он таъмини бошидати хунро талаб менамояд, ки он дар навбати худ натавонад чоришавии фаровони хунро ғадуд, балки ҳамлу нақли ҳормонҳо ба сиришт таъмин менамояд. Қитъаи нисбатан чандири ин узв маҷрои гардиши хурди он мебошад, ки барои мутобиқшавии ин узв нисбат ба шароити ивазшаванда, дорои имкониятҳои калон мебошад.

Таҷрибаҳои бисёрасраи истифода намудани мавод аз бофтаҳо, ғадудҳо ва узвҳои ҳайвонот беҳамтоӣ ва аз ҷиҳати экологӣ тоза будани маводи фармасевтӣ ва технологияҳои муолиҷавиро бо истифодаи маҳсулоти шохҳои шаҳнашудаи гавазнҳои ҷавон исбот менамояд. Дар адабиёти ватанӣ ва амалияи тиб, маҳсусан дар даҳсолаи охир, мисолҳои кофии омӯзиш ва бо мақсади муолиҷа истифода намудани маҳсулоти аз шохҳои гавазнҳои ҷавон бадастомада мавҷуданд [2,7].

Дар саноати фармасевтӣ аз ғадуди зери меъдаи ҳайвонот ҳормонҳои гуногун аз қабилҳои инсулин, липокаин, ангиотрофин истехсол менамоянд; маводи ферментӣ трипсин, химотрипсин, химопсин, дезоксирибонуклеаза ва рибонуклеаза, эластаза, коллагеноза, ҳамчунин панкреатини тиббӣ ва техникаро ба даст меоранд [1].

Омӯзиши имконияти ба сифати манбаи ашёи тарашшухотию ферментӣ истифода намудани ғадуди зери меъда, ки аз ҳайвонҳои зероилаи гавазнҳои асосии дар шароити Тоҷикистон сукунатдошта ба даст меоянд, метавонанд ба баланд шудани фоидаоварии гавазнпарварӣ мусоидат намоянд.

Ба норасоӣ, зарурат ва ояндадорӣ гузарондани таҳқиқотҳои бунёдӣ дар чорчӯбаи Барномаи байнаҳалқии биологӣ, ки истифодаи нишондодҳои морфофизиологӣ ҳамчун нишондиҳандагони имкониятҳои мутобиқшавандагӣ сиришти ҳайвонот дар қорҳои худ муҳаққиқ С.С. Швартс (1968, 1969, 1980) ишора менамояд. Ошкор сохтани низомҳои мутобиқшавии сохтори узвҳо ва бофтаҳои ҳайвоноти муҳрадор нисбат ба шароити сукунат масоили ҳалталаби илмӣ озмоишгоҳи мутобиқшавии ҳайвоноти муҳрадори Пажӯҳишгоҳи масоили экология ва таҳавулоти ба номи А.Н. Северсов маҳсуб меёбад [5,6,7]. Масоили мазкур дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон дар байни гавазнҳои бухорӣ

мавриди омӯзиш қарор нагирифтааст ва аз муҳаққиқон таҳқиқи чуқури илмию амалии асоснокро талаб менамояд.

Таҳқиқоти хусусӣ (шахсӣ) мутобиқи мавзӯи тадқиқоти илмию «Хусусиятҳои морфофизиологии сиришти ҳайвоноти хоҷагии кишлоқ ва гавазнҳои бухорӣ вобаста аз намуд, синну сол, ҳолати физиологӣ ва шароитҳои экологӣ дар шароити Тоҷикистон дар давраи солҳои 2015-2020 гузаронида мешаванд. Мақсад ва вазифаҳои тадқиқот ин таҳқиқи тартиби инкишоф (динамика)-и сабзиш ва инкишофи строма, паренхимаи гадуи зерӣ меъдаи гавазни бухорӣ дар давраи перинаталӣ ба шумор меравад.

АДАБИЁТ

1. Аганезов, С.А. Различие в строении артерий поджелудочной железы. Архив анатомии, гистологии и эмбриологии, 1966.- № 2.- С. 71-75
2. Баскин, Л.М. Северный олень. Экология и поведение - М.: Наука, 1970. -149 с.
3. Груздев, П.В. Артерии и вены желудка домашних и некоторых диких жвачных. Автореф. докт. биол. Наук- Казань, 1972.- 44 с.
4. Гришина, И.И. Морфология основных сосудистых магистралей у марала в плодном периоде: автореф. дисс. канд. вет. Наук -Барнаул, 2006. -22 с.
5. Давлетов А. Экологияи популясионӣ. Китоби дарсӣ- Душанбе, 2010.- 336с.
6. Маховых М.Ю. Особенности строения и кровоснабжения поджелудочной железы собак в онтогенезе: автореф. дисс. канд. биол. наук / М.Ю. Маховых- Оренбург, 2004.- 22 с.
7. Сафаров Х.М. Физиологияи одам ва ҳайвонот- Душанбе, 2007.- 302с.

АННОТАЦИЯ

ИЗУЧЕНИЕ ФИЗИОЛОГИЧЕСКИХ СВОЙСТВ СТРУКТУРЫ ПОДЖЕЛУДОЧНОЙ ЖЕЛЕЗЫ У ОЛЕНЕЙ В ПЕРИОД ЭМБРИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ОНТОГЕНЕЗА

В данной статье авторы приводят, что организм оленей имеет некоторые биологические особенности, связанные со спецификой обитания вида и физиологией, которые обуславливают необычайно высокие концентрации в организме биологически активных веществ. Изучение адаптационных возможностей в естественных биогеоценозах с целью определения оптимальных технологий кормления, содержания, эксплуатации животных с учетом возрастных и сезонных периодов имеет важное народнохозяйственное значение.

Авторы также указывают на необходимость и перспективность проведения фундаментальных исследований в рамках Международной биологической программы, предусматривающие использования морфофизиологических параметров как индикаторов адаптационных возможностей организма животных, который является весьма необходимым и актуальным

ANNOTATION

STUDY OF THE PHYSIOLOGICAL PROPERTIES OF THE PANCREAS STRUCTURE IN DEER DURING THE ONTOGENESIS DEVELOPMENT OF EMBRYONIC

In this article the authors are given that the deer organism has same biological features related by the habitat specifics types and physiologically, which has caused unusual highest concentration in organism by biological active substances.

Study of active substances in real biogeocenosis by the aim of determine optimal feeding technology, content, exploitation of animals taking into account of age and seasonal periods has an important agricultural meaning.

The authors also pointed to the failure necessity and promoting, carrying out fundamental researching within International biological programs, providing for using the morphological optics as indicators adaptive possibility of animals organism, which is necessary and actually.

Key words: organism, deer, biological features, physiology, concentration.